

УДК 811.161.2'373.46:551.5

О. Л. Заверющенко, М. П. Заверющенко

м. Харків

Синонімія та антонімія українських метеорологічних термінів

У статті досліджуються явища синонімії та антонімії термінів української метеорологічної галузі на матеріалі російсько-українського метеорологічного словника та підручників з метеорології та суміжних наук. З'ясовуються типи синонімів та антонімів української метеорологічної галузі, встановлюється їхнє походження, частини мовна й тематична приналежність, виділяються моделі аналітичних метеорологічних термінів, які вступають в антонімічні відношення.

Ключові слова: терміносистема, метеорологічна термінологія, синоніми, антоніми, аналітичні терміни.

Заверющенко О. Л., Заверющенко Н. П. Синонимия и антонимия украинских метеорологических терминов.

В статье исследуются явления синонимии и антонимии терминов украинской метеорологической сферы на материале русско-украинского метеорологического словаря и учебников по метеорологии и близким отраслям науки. Выясняются типы синонимов и антонимов украинской метеорологической сферы, устанавливаются их происхождение, принадлежность к частям речи и тематические группы, выделяются модели аналитических метеорологических терминов, которые вступают в антонимические отношения.

Ключевые слова: терминсистема, метеорологическая терминология, синонимы, антонимы, аналитические термины.

Zaveriushchenko O., Zaveriushchenko M. Synonymy and Antonymy of Ukrainian Meteorological Terms.

The article analyses the system relations, in particular synonymy and antonymy, in Ukrainian meteorological terminology basing on the materials of the Russian-Ukrainian meteorological dictionary and textbooks on meteorology and related sciences. Special attention is paid to synonymy in general language and terminology. Types of synonyms of Ukrainian meteorological industry are determined on the bases of term synonyms classification: lexical and syntactic synonyms are singled out as well as analytical term units with synonymic components. According to another classification, pairs of meteorological terms that are full synonyms are singled out. Among the synonyms of meteorological sphere, cognate paronyms are given as a separate group. Thematic groups of synonymous term units of meteorological sphere are named.

The semantic structure of antonymous terms is commented on, the possibility of general language oppositions or terminological oppositions is accentuated as feature of term antonyms. Contradictory, contrary, complementary and conversion antonyms are singled out in meteorological terminology. Meteorological term antonyms are divided into lexical and derivative ones, their origin is determined as well as part-of-speech and thematic group. The scarce antonyms of the meteorological industry that are opposed to parts of compound words are given. The correlation of etymologically Ukrainian and borrowed meteorological terms and term elements with opposite meaning is established. The models of analytical (two-, three- and multicomponent) meteorological terms that enter into antonymous relations are described. The filling of such models and the theme groups of the opposed components of analytical meteorological combinations are looked into.

Keywords: terminological system, meteorological terminology, synonyms, antonyms, analytical terms.

Дослідження галузевих терміносистем останнім часом привертає все більшу увагу вчених. Метеорологічна термінологія як окрема терміносистема потребує глибокого вивчення на тлі загальних термінологічних досліджень. Вона потрапила в поле зору таких дослідників, як О. Івановський, І. Копієвський, О. Полунін, П. Семенов, В. Шталь та ін. Терміни будь-якої галузі, як і лексичні одиниці, також перебувають у системних відношеннях. Для них характерні явища гіперо-гіпонімії, синонімії, антонімії, меншою мірою полісемії, омонімії. На часі є розгляд таких відношень у терміносистемах різних галузей науки в працях І. Волкової, Р. Миккульчика (фізична терміносистема), О. Чуєшкової, С. Шестакової (економічна терміносистема), О. Колган (гірнична терміносистема), Л. Халіновської (авіаційна терміносистема), Н. Цимбал (хімічна

терміносистема) тощо. На окрему увагу заслуговують системні відношення в українській метеорологічній термінології, зокрема синонімія та антонімія. Об'єктом нашого дослідження є лексичні одиниці української метеорологічної термінології, які вступають у синонімічні й антонімічні відношення. Дослідження явищ синонімії та антонімії термінів української метеорологічної галузі не стало предметом окремого аналізу мовознавців, що зумовлює актуальність нашої статті.

Метою статті є дослідити українські метеорологічні терміни, які пов'язані синонімічними та антонімічними відношеннями. Завдання розвідки полягають у з'ясуванні типів синонімів та антонімів української метеорологічної галузі, їхнього походження, частини мовної й тематичної приналежності. Джерельну базу дослідження становлять метеорологічні терміни, вилучені з «Російсько-українського

метеорологічного словника» Ю. Ф. Кобченка, О. О. Дудки, М. І. Філона [4], який містить близько десяти тисяч термінів, а також підручників із метеорології та суміжних наук.

Хоча названі відношення потрапили в поле зору дослідників (О. Ахманова, І. Волкова, Т. Дячук, І. Козловець, І. Кочан, З. Куделько, Н. Лаврова, Г. Мацюк, Б. Михайлишин, Т. Михайлова, Т. Панько, Л. Полюга, Р. Процик, М. Симоненко, Л. Соколовська, О. Южакова та ін.), їх недостатньо вивчено в межах термінологічної науки. Це можна пояснити тим, що синонімію та антонімію по-різному тлумачать у загальноживаній мові та термінології. У загальноживаній мові під синонімами розуміють слова, близькі за значенням, які відрізняються семантичними відтінками або емоційно-експресивним забарвленням. «Синоніми – це слова, нетотожними семантичними ознаками яких є тільки ті ознаки, які можуть стійко нейтралізуватися у визначених позиціях» [10, с. 141]. У термінології, зокрема метеорологічній, синоніми позначають те саме поняття або предмет, «...можуть мати відмінності в поняттєвому плані, різнитися семантикою словотворчих елементів, особливостями функціонування; можуть бути одиницями різних структурних рівнів і знакових виражень; не можуть бути протиставлені один одному за ознакою емоційно-експресивної значимості...» [1, с. 9].

Синонімія метеорологічної галузі є нечисленною. Серед матеріалу, представленого у вищезазваному словнику, його укладачі самостійно виділяють синоніми, зазначаючи, що до російського реєстрового слова може бути подано кілька українських синонімів, причому перше місце посідає той із них, який превалює, наприклад, рос. *засуха* – укр. *посуха*, *засуха*. «У зв'язку з тим, що українська гідрометеорологічна термінологія остаточно ще не є відпрацьованою, автори були змушені іноді один російський термін перекладати кількома українськими» [4, с. 13]. Якщо за основу взяти подану І. Волковою класифікацію термінологічних синонімів (лексичні, синтаксичні, морфолого-синтаксичні) [1, с. 10–11], то серед синонімів метеорологічної термінології можна виділити лексичні синоніми, зокрема в синонімічні відношення вступають, як правило, українські за походженням терміни-іменники: *здатність* – *властивість* [4, с. 49], *твердість* – *жорсткість* [4, с. 23], *помилка* – *похибка* [4, с. 36] тощо. Однак зустрічаються нечисленні пари синонімів, які складаються із запозиченого та питомого слів на зразок *коректив* – *поправка* [4, с. 40].

Переважає синтаксична синонімія, де пари синонімів утворюють словосполучення, компоненти яких можуть бути як такими, що утворилися в нашій мові, так і чужомовними,

наприклад: *льодові хмари* – *кристалічні хмари* [3, с. 57]. Порівняно високою продуктивністю відзначаються аналітичні термінологічні одиниці з синонімічними компонентами-прикметниками: *небо безхмарне* [4, с. 33] – *небо ясне* [4, с. 33], *небо хмарне* [4, с. 33] – *небо похмуре* [4, с. 33], *морозні тумани* – *пічні тумани* [3, с. 56], *водяні хмари* – *крапельні хмари* [3, с. 57]. У поодиноких випадках у синтаксичні відношення вступають лексеми та словосполучення метеорологічної термінології: *сутінки* – *неповна темрява* [3, с. 26].

За класифікацією, використаною О. Чуєшковою (абсолютні, понятійні синоніми, синоніми з елементами конотації), синонімічні пари *поворотне прискорення* – *прискорення Коріоліса* [3, с. 43], *баричний закон вітру* – *закон Бейс-Балло* [3, с. 46] можна зарахувати до абсолютних синонімів. Щодо терміна *дублет* відносно таких утворень, то не всі вчені визнають його. «На сьогодні можна констатувати, що більшість термінологів визнає синонімічні відношення у термінології, але при цьому навіть не згадує про явище дублетності» [1, с. 10]. Оскільки пари таких синонімів можуть містити епоніми, символи, аббревіатури, то вони не виражають суті позначуваних ними понять і тому зрозумілі лише вузьким фахівцям.

З-поміж синонімів метеорологічної сфери можна знайти однокореневі пароніми, які відрізняються: суфіксами (*видимість* – *видність* [4, с. 17]), префіксами (*посуха* – *засуха* [4, с. 24], *відзначення* – *позначення* [4, с. 35], *приведення* – *зведення* [4, с. 41]); наявністю префікса (*вирішення* – *рішення*) [4, с. 227]. Некоректним, на наш погляд, є подання в словнику однокоренових віддіслівних іменників, що позначають результат дії та процес, як синонімічних на зразок: *позначення* – *позначка* [4, с. 35], *ріст* – *зростання* [4, с. 227], *збір* – *збирання* [4, с. 228]. Викликає сумнів синонімія таких термінів, як *ступінь* – *степені* [4, с. 233].

Тематичні групи аналізованих термінів є різноманітними. Найбільше серед синонімічних термінологічних одиниць сфери метеорології було виявлено таких, які мають значення абстрактних понять: *надлишок* – *надмірок* [4, с. 24], *помилка* – *похибка* [4, с. 36], *щільність* – *густина* [4, с. 37], *смісл* – *значення* [4, с. 231], *число* – *кількість* [4, с. 240]. Друге місце за кількістю посіли ті терміни-синоніми, які означають явища природи: *метелиця* – *хуртовина* [4, с. 121], *імла* – *серпанок* [4, с. 117], *зоря* – *зірниця* [4, с. 67], *райдуга* – *веселка* [4, с. 127]. Представлено також пари синонімів на позначення процесу: *лічба* – *обчислення* [4, с. 234], фізичних понять: *потік* – *струмінь* [4, с. 79], *течія* – *плин* [4, с. 52], *рух повітря* – *переміщення повітря* [3, с. 40], просторових понять: *балка* – *яр* [2, с. 44].

Метеорологічна термінологія має розгалужені антонімічні відношення. Антоніми – це слова, що

означають протилежні прояви однієї сутності. «Семантична структура лексико-семантичних варіантів антонімічних термінів характеризується наявністю семи (сем), яка передає спільну для цієї пари родову ознаку, і диференційних сем, що позначають полярно протиставлені видові ознаки» [5, с. 278]. «...Для термінологічної антонімії характерні як загальномовні опозиції..., так і власне термінологічні, які відображають протилежність понять тієї чи іншої галузі» [9, с. 253]. Так, у метеорологічній термінології опозитами є як загальноживані лексеми *зима* – *літо* [3, с. 30], так і власне термінологічні антонімічні словосполучення *довготривала холодна зима* – *порівняно коротке прохолодне літо* [3, с. 30].

За класифікацією Л. О. Новікова [6, с. 190–241] можна виділити контрадикторні, контрарні, комплементарні та конверсивні антоніми в метеорологічній термінології. Контрадикторні антоніми позначають поняття, що взаємно виключають одне одного, причому проміжний опозит є відсутнім. Це пари однокореневих антонімів, один із яких має заперечний словотвірний префікс або терміноелемент, який означає відсутність ознаки, наприклад, *небо безхмарне* – *небо хмарне* [4, с. 33]; *область нестійкості* – *область стійкості* [4, с. 34], *вегетаційний період року* – *невегетаційний період року* [2, с. 42], *циклон* – *антициклон* [3, с. 12], *адиабата насиченого повітря* – *адиабата ненасиченого повітря* [4, с. 60].

До контрарних антонімів метеорологічної термінології ми включаємо терміни, які мають якісну протилежність та «...дають уявлення про поступову зміну ознаки або якості. За даного типу антонімічних відношень можливою є побудова градуальних опозицій» [7, с. 43]. Між компонентами такої опозиції можливим є проміжний компонент. Так, наприклад, *сімейство хмар верхнього ярусу* – *сімейство хмар середнього ярусу* – *сімейство хмар нижнього ярусу* [3, с. 57], *сильний туман* – *помірний туман* – *слабкий туман* [2, с. 25], *період дільдовиковий* – *період льодовиковий* – *період післяльодовиковий* [4, с. 37].

Комплементарні антоніми мають значення додатковості, цей вид антонімії базується на родових відношеннях. Родове поняття доповнюється протилежними видовими поняттями. Опозити таких пар «...доповнюють один іншого до вираження меж виявлення тієї чи іншої ознаки» [7, с. 43]. Середньої ланки в протиставленні не передбачено. Такий вид антонімів представлений словосполученнями, компоненти яких є протиставленими. Серед метеорологічних термінів можна вирізнити комплементарні антоніми: *перший удар грому* – *останній удар грому* [2, с. 25], *теплі повітряні маси* – *холодні повітряні маси* [3, с. 30],

північна півкуля – *південна півкуля* [3, с. 31] тощо.

Конверсивні антоніми передбачають протиставлення протилежних дій, процесів, ознак. У парі таких антонімів опозити є однокореневими лексемами, які мають протилежні за значенням терміноелементи, наприклад: *довгохвильова радіація* – *короткохвильова радіація* [3, с. 21], *точка збіжності лінії струму* – *точка розбіжності лінії струму* [3, с. 42], *висхідний рух повітря* – *низхідний рух повітря* [3, с. 42].

За структурою метеорологічні терміни-антоніми можна поділити на лексичні (різнокореневі) та словотвірні (однокореневі). Так, найбільше представлена лексична антонімія, яка ґрунтується на протиставленні слів певних лексико-граматичних класів на позначення температури, сезону, часу тощо, наприклад: 1) іменники: *тепло* – *холод* [3, с. 27], *схід* – *захід* [2, с. 35], *потепління* – *похолодання* [3, с. 70], *зима* – *літо* [3, с. 27], 2) прислівники: *вдень* – *вночі* [3, с. 25], *взимку* – *влітку* [3, с. 28], *навесні* – *восени* [3, с. 28]. Менше в метеорологічній сфері репрезентовані словотвірні антоніми з афіксами (префіксами), які є терміноелементами з протилежним значенням *не-*, *анти-*, *без-*, *с-* – *за-*, *з-* – *роз-*, *на-* – *під-*, наприклад: *небо безхмарне* – *небо хмарне* [4, с. 33]; *схід Сонця* – *захід Сонця* [3, с. 25], *навітряний вихор* – *підвітряний вихор* [3, с. 42], *лінія збіжності струму* – *лінія розбіжності струму* [3, с. 42].

Окремо можна виділити нечисленні антоніми метеорологічної галузі, які протиставляються частинами складних слів: *крупномасштабні перешкоди* – *дрібномасштабні перешкоди* [3, с. 42], *довгохвильова радіація* – *короткохвильова радіація* [3, с. 21]. Прикметною ознакою полярних за значенням слів у цій галузі є те, що кількісно переважають українські за походженням терміни та терміноелементи.

Найбільше представлено на нашому матеріалі антонімію аналітичних термінів. Так, антонімічні двокореневі термінологічні словосполучення побудовано за наступними моделями. Найбільш наповненою є модель «Іменник + прикметник», де іменниковий компонент той же самий, а протиставляється значення прикметникових компонентів (комплементарні антоніми), наприклад: за сезонами (*час зимовий* – *час літній*) [4, с. 18]; за протилежними сторонами світу (*довгота східна* – *довгота західна*) [4, с. 22]; за інтенсивністю ознаки: (*спотворення максимальне* – *спотворення мінімальне*) [4, с. 25]; за температурою (*вторгнення тепле* – *вторгнення холодне*) [4, с. 18]; за локалізацією (*забруднення глобальне* – *забруднення локальне*) [4, с. 23]; за довжиною (*коливання довгохвильове* – *коливання короткохвильове*) [4, с. 27]; за відношеннями до руху (*нестійкість динамічна* – *нестійкість статична*) [4, с. 34]; за порядком (*осередок*

первинний – осередок вторинний [4, с. 36]); за електричним зарядом (*поле негативне – поле позитивне* [4, с. 39]); за висотою (*шар верхній – шар нижній* [4, с. 48]); за кольором (*тіло біле – тіло абсолютно чорне* [4, с. 51]) тут двокомпонентна сполука протиставляється трикомпонентній); за сталістю (*струм змінний – струм постійний* [4, с. 52]); за вологістю (*адіабата волога – адіабата суха* [4, с. 60]); за консистенцією (*аерозоль рідкий – аерозоль твердий* [4, с. 62]); за видимістю (*небо похмуре – небо ясне* [4, с. 33]).

Різновидом цієї моделі є трикомпонентна модель «Іменник + прикметник + прикметник», наповнена нечисленними антонімічними словосполученнями типу *складова позитивна вертикальна – складова негативна вертикальна* [4, с. 49], *теплі повітряні маси – холодні повітряні маси* [3, с. 30], *позитивна температурна аномалія – негативна температурна аномалія* [3, с. 31], (протилежним один до іншого виступає тільки один прикметниковий компонент).

Менш продуктивною можна вважати модель «Іменник + іменник у Р. в.», де другий (іменниковий) компонент викликає протиставлення: за температурою (*хвиля тепла – хвиля холоду* [4, с. 18]); за розміром (*порядок величини – порядок мализни* [4, с. 40]); за сторонами світу (*точка сходу – точка заходу* [4, с. 52]; *точка півночі – точка півдня* [4, с. 52–53]).

Різновидами даної моделі вважаймо такі моделі: «Іменник + іменник у Р. в. + іменник у Р. в.» (*збіжність ліній струму – розходимість ліній струму* [3, с. 42]), «Іменник + прикметник + іменник у Р. в.» (*найтепліший місяць року – найхолодніший місяць року* [3, с. 17]), «Іменник + прийменник + іменник в О. в. (у Р. в.) + прикметник» (*рух за часовою стрілкою – рух проти часової стрілки*) [4, с. 21].

Багатокомпонентні сполуки (з чотирьох і більше компонентів) також можуть мати один чи два протилежні за змістом компоненти: *річний хід температури з максимумом – річний хід температури з мінімумом* [3, с. 30], *точка збіжності ліній струму – точка розбіжності ліній струму* [3, с. 42], *нічні негативні значення радіаційного балансу – денні позитивні значення радіаційного балансу* [3, с. 25].

На жаль, зустрічаються приклади некоректного граматичного оформлення терміоелементів, які є кальками російських активних дієприкметників теперішнього часу, наприклад: *поглинаюча складова частина повітря – випромінююча*

складова частина повітря [3, с. 24].

Викликають інтерес перехресні антонімічні пари: *максимум зимовий – максимум літній* [4, с. 29]; *мінімум зимовий – мінімум літній* [4, с. 31], *максимум зимовий – мінімум зимовий; максимум літній – мінімум літній*. У кожній з них опозитами стають усі компоненти до співвідносних компонентів своїх пар.

Отже, синонімія метеорологічної галузі є нечисленною. У синонімічні відношення вступають, як правило, українські за походженням терміни-іменники метеорологічної галузі. Представлено окремі лексичні синоніми, поодинокими є абсолютні синоніми названої сфери. Переважає синтаксична синонімія, де пари синонімів утворюють словосполучення, компоненти яких можуть бути як ті, що утворилися в нашій мові, так і чужомовні. Найбільше серед синонімічних термінологічних одиниць сфери метеорології було виявлено таких, які мають значення абстрактних понять, а також позначають явища природи, процеси, фізичні та просторові поняття.

Метеорологічна термінологія має розгалужені антонімічні відношення. Найбільше представлено комплементарні антоніми, зокрема аналітичні терміни (найпродуктивнішою є модель «Іменник + прикметник», у межах якої в антонімічних парах протиставляються прикметникові компоненти). За структурою переважає лексична антонімія, яка ґрунтується на протиставленні слів певних лексикограматичних класів (іменників, прислівників) на позначення температури, сезону, часу тощо. Меншою мірою в метеорологічній сфері репрезентовано словотвірні антоніми з префіксами, які є терміоелементами з протилежним значенням *не-, анти-, без-, с-, – за-, з-, – роз-, на-, – під-*. Кількісно мають перевагу українські за походженням терміни та терміоеlementи метеорології. Опозитні відношення стосуються переважно ознак, властивостей, понять, зокрема, температури, просторових понять, руху тощо.

Подальші дослідження в цьому напрямку сприятимуть остаточному формуванню української метеорологічної термінології, допоможуть з'ясувати механізми утворення метеорологічної терміносистеми, створити нові словники метеорології та суміжних галузей науки, що є вкрай необхідним на сучасному етапі розвитку української термінології та термінографії.

Література

1. Волкова І. В. Лексико-семантична характеристика сучасної української фізичної термінології (на матеріалі спеціалізованих видань 90-х рр. ХХ ст.): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Харків, 2002. 20 с.
2. Клеєвська В. Л., Поліщук О. О. Приземні метеорологічні спостереження: навч. посіб. Харків: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2010. Ч. 1. 52 с.

3. Кобрін В. М., Вамболь В. В., Клеєвська В. Л., Яковлев Л. Б. Метеорологія та кліматологія: навчальний посібник. Харків: Нац. аерокосм. ун-т «ХАІ», 2006. 77 с.
4. Кобченко Ю. Ф., Дудка О. О., Філон М. І. Російсько-український метеорологічний словник. Харків: Райдер, 1998. 280 с.
5. Михайлова Т. В. Антонімія в українській науково-технічній термінології//Вісн. ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2000. Серія «Філологія». № 491. С. 278–282.
6. Новиков Л. А. Антонимия в русском языке. Москва: МГУ, 1973. 290 с.
7. Разводовская Я. В. Антонимия в терминологии языка: на материале лексики репродуктивного здоровья английского, русского и белорусского языков//Весті БДПУ. 2013. Серія 1. № 4. С. 42–45.
8. Чуешкова О. В. Аналітичні номінації в економічній терміносистемі (структурно-типологічний аспект): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Харків, 2003. 20 с.
9. Шестакова С. О. Антонімія в економічній термінології//Вісн. Дніпропетр. ун-ту ім. Альфреда Нобеля. 2017. Серія «Філологічні науки». № 1 (13). С. 251–255.
10. Шмелёв Д. Н. Очерки по семасиологии русского языка. Москва: Просвещение, 1964. 243 с.

References

1. Volkova I. V. Leksyko-semantyczna kharakterystyka suchasnoi ukrainsoi fizychnoi terminolohii (na materialii spetsializovanykh vydan 90-kh rr. KhKh st.): avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kand. filol. nauk: spets. 10.02.01./Kharkiv, 2002. 20 s.
2. Kleievska V. L., Polishchuk O. O. Pryzemni meteorolohichni sposterezhennia: navch. posib. Kharkiv: Nats. aerokosm. un-t «Khark. aviats. in-t», 2010. Ch. 1. 52 s.
3. Kobrin V. M., Vambol V. V., Kleievska V. L., Yakovliev L. B. Meteorolohiia ta klimatolohiia: navchalnyi posibnyk Kharkiv: Nats. aerokosm. un-t «KhAI», 2006. 77 s.
4. Kobchenko Yu. F., Dudka O. O., Filon M. I. Rosiisko-ukrainskyi meteorolohichni slovnyk Kharkiv: Raider, 1998. 280 s.
5. Mykhailova T. V. Antonimiiia v ukrainskii nauково-tekhnichnii terminolohii//Visn. KhNU im. V. N. Karazina. 2000. Seriia «Filolohiia». № 491. S. 278–282.
6. Novykov L. A. Antonymia v russskom yazyke. Moskva: MHU, 1973. 290 s.
7. Razvodovskaia Ya. V. Antonymia v termynolohyy yazyka: na materyale leksyky reproduktyvnoho zdorovia anhyiskoho, russkoho y belorusskoho yazykov//Vesti BDPY. 2013. Seriia 1. № 4. S. 42–45.
8. Chuieshkova O. V. Analitichni nominatsii v ekonomichnii terminosystemi (strukturno-typolohichni aspekt): avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kand. filol. nauk: spets. 10.02.01. Kharkiv, 2003. 20 s.
9. Shestakova S. O. Antonimiiia v ekonomichnii terminoleksytsi//Visn. Dnipropetr. un-tu im. Alfreda Nobelia. 2017. Seriia «Filolohichni nauky». № 1 (13). S. 251–255.
10. Shmelëv D. N. Ocherky po semasyolohyy russkoho yazyka. Moskva: Prosveshchenye, 1964. 243 s.

Заверющенко Ольга Леонідівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «ХАІ» (вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна); e-mail: olgazaver@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-7181-2394>.

Заверющенко Ольга Леонидовна, кандидат філологічних наук, доцент, Национальный аэрокосмический университет имени Н. Е. Жуковского «ХАИ» (ул. Чкалова, 17, Харьков, 61070, Украина); e-mail: olgazaver@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-7181-2394>.

Zaverushenko Olha, PhD in Philology, Associate Professor, National Aerospace University N. E. Zhukovsky "KhAI" (Chkalov street, 17, Kharkiv, 61070, Ukraine); e-mail: olgazaver@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-7181-2394>.

Заверющенко Микола Петрович, старший викладач, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна); e-mail: nzav@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-2364-7299>.

Заверющенко Николай Петрович, старший преподаватель, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ул. Кирпичева, 2, Харьков, 61002, Украина); e-mail: nzav@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2364-7299>.

Zaverushenko Mykola, Assistant Professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (Kyrpychova str., 2, Kharkiv, 61002, Ukraine); e-mail: nzav@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2364-7299>.